

**Pr. lect. univ. dr. Daniel Enea,
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie,
Universitatea de Vest, din Timișoara**

**DIRECȚII TEOLOGICO-PATRISTICE
ÎN OPERA MITROPOLITULUI
DR. NICOLAE CORNEANU AL BANATULUI
(1962-2014)**

***Abstract:** Metropolitan Nicolae de Banat (1962-2014) paid special attention to the writing activity by which he made a significant contribution to the theological literature, to the church press and beyond. His work, in which we will meet concerns of the most varied, builds a solid and reference bridge between the distant period of patristic Christianity and today. It is precisely this fact that the time of the Holy Fathers no longer seems outdated and dusty, but it manages to bring them almost by making them contemporary to us. The problems of their time, such as the life of the family and society, the persecution of Christians, the unity of the Church of Christ (to say only a few) are still encountered today, always being current.*

***Keywords:** monachism, family, fait, patristic, metropolit.*

Istoria Bisericii Ortodoxe Române cunoaște numeroși ierarhi care, prin activitatea lor cărturărească, au ținut să răspândească cât mai departe și cât mai adânc în sufletele celor păstoriți semințele cuvântului Evangheliei și să facă mai accesibilă „calea strâmtă” a mântuirii.

Ca ierarh, Mitropolitul Nicolae al Banatului (1962-2014) a acordat o deosebită atenție activității scriitoricești, prin care a adus o contribuție însemnată literaturii teologice, presei bisericești și nu numai. Opera sa, în care vom întâlni preocupări din cele mai variate, construiește o punte solidă și de referință între perioada îndepărtată a creștinismului patristic și zilele noastre. Tocmai acest fapt face ca vremea Sfinților Părinți să nu mai pară ceva perimat și prăfuit, ci reușește să îi aducă aproape, făcându-i contemporani nouă. Problemele timpului

lor, precum: viața familiei și a societății, prigoana creștinilor, unitatea Bisericii lui Hristos (pentru a enunța doar câteva), le întâlnim și astăzi, fiind mereu actuale.

Această raportare la epoca de aur a creștinismului care este perioada patristică, ca una ce reprezintă depozitul de hrană spirituală sănătoasă pentru toți creștinii din toate timpurile, diversitatea problemelor ce au constituit preocupările sale neostenite, precum și modul în care sunt tratate, au născut dorința de a alcătui câteva pagini privind eforturile înaltului ierarh bănățean îndreptate în direcțiile amintite.

Fără a avea pretenția epuizării temelor abordate de către Mitropolitul Nicolae și fără a încerca o critică asupra opiniilor pe care le mărturisește, ne propunem, în cele ce urmează, o scurtă privire asupra câtorva subiecte de referință din opera sa.

Crâmpeie bio-bibliografice

Viața și activitatea. Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit la 17 februarie 1962 la Palatul Patriarhal din București, având în componență și membri ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, alegea în funcția de arhiepiscop al Timișoarei și al Caransebeșului și Mitropolit al Banatului pe doctorul în teologie Nicolae Corneanu, pe atunci episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmașului¹.

Născut la 21 noiembrie 1923, în Caransebeș, într-o familie de preot, fapt ce a contribuit la orientarea sa spre slujirea preoțească, Mitropolitul Nicolae Corneanu a urmeat cursurile liceale între anii 1934 și 1942 în orașul natal. După absolvirea liceului s-a înscris la Facultatea de Teologie din București. În același an, 1942, la catedra de Patrologie a aceleiași Facultăți venea ca profesor eruditul, talentatul și entuziastul preot Ioan G. Coman, sub impulsul căruia a început să publice încă din anul I articole pe teme alese din literatura patristică², astfel că

---

1. Ioan D. SUCIU, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 243.

2. Pr. Ștefan ALEXE, „Preocupări patristice ale ÎPS Mitropolit Doctor Nicolae Corneanu”, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1987, nr. 3-4, p. 20.

după terminarea facultății, în 1946, pasionat de viața și opera Sfinților Părinți, avea să se înscrie la doctorat.

În 1943 a fost hirotonit diacon necăsătorit pe seama catedralei episcopale din Caransebeș. Între 1 aprilie 1947 și 1 septembrie 1948 a îndeplinit funcția de profesor suplinitor la Academia teologică din Caransebeș. În perioada septembrie 1948 – octombrie 1956 a ocupat diferite funcții administrative în cadrul Arhiepiscopiei Timișoarei, precum: secretar și consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, membru al Adunării Eparhiale.

Între timp, la 30 iunie 1949, obține titlul de doctor în teologie în urma susținerii lucrării cu titlul *Viața și petrecerea sfântului Antonie, începuturile monahismului creștin pe valea Nilului*, fapt ce pune în lumină una din direcțiile preferate de cercetare ale viitorului întâistător al Bisericii Ortodoxe Române din Banat, și anume originile monahismului creștin.

Din anul 1956 reia activitatea în învățământul teologic ca profesor la Seminarul din Caransebeș până la 1 martie 1959, când devine conferențiar la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

În 1960 este hirotonit preot și în același an, în 15 decembrie, este ales episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, călugărindu-se la Mănăstirea Cernica de lângă București și păstrând numele de Nicolae.

Va fi hirotonit în treapta de arhieru în Catedrala Sfântul Spiridon Nou din București în 15 ianuarie 1961, înscăunarea având loc la 22 ianuarie același an. Va păstori eparhia Aradului până în anul 1962, când, la 17 februarie, va fi ales de către același Colegiu Electoral Bisericesc în funcția de arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și mitropolit al Banatului. Întronizarea a avut loc la 4 martie 1962 în Catedrala Mitropolitană din Timișoara, vrednicul de pomenire Mitropolitul Nicolae Corneanu păstorind până la trecerea sa la Domnul, în luna septembrie a anului 2014³.

În același an 1962 este ales membru permanent al „Grupului de studii patristice”, înființat de Comisia „Credință și Constituție” a Consiliului

---

3. Pr. Mircea PĂCURARIU, „Dicționarul Teologilor Români”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 119; vezi și Petru BONA, *Istoria Bisericii Ortodoxe, 1700-1998*, Ed. UVT, Timișoara, 1998, p. 140-141.

Ecumenic al Bisericilor⁴. Mai târziu va fi locțiitor de mitropolit al Ardealului, între aprilie – iunie 1967, și al Olteniei, în perioada octombrie 1977 – aprilie 1978. Fiind unul dintre ecumeniștii de seamă ai timpurilor noastre, Mitropolitul Nicolae al Banatului a fost delegat al Bisericii Ortodoxe Române la numeroase întâlniri peste hotare: câteva Adunări generale ale Conferinței Creștine pentru Pace cu sediul la Praga și la diferite sesiuni ale unor comitete de lucru (ca membru al acestora).

A fost ales membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, între anii 1978-1981. Urmare a neobositelor preocupări cărțurărești, din anul 1992 va fi membru de onoare al Academiei Române. În calitate de ierarh, s-a îngrijit atât de probleme administrativ-gospodărești, cât și de chestiuni de altă natură, cum ar fi: restaurarea unor monumente istorico-bisericești din zona Arhiepiscopiei Timișoarei, organizarea unor colecții muzeale, ridicarea unor noi lăcașuri de cult. De asemenea, a îndrumat activitatea tipografiei eparhiale unde au văzut lumina tiparului numeroase lucrări istorice sau teologice⁵.

Opera. Cu scopul de a populariza credința creștină și, în același timp, de a veni în ajutorul preoților în activitatea lor păstorească, Î.P.S. Sa a publicat numeroase lucrări, articole și studii sau a îndrumat apariția unor publicații.

Astfel, în 1981 se tipărește lucrarea *Temeiurile învățaturii ortodoxe* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara), în care înaltul ierarh bănățean dorește să arate, așa cum însuși mărturisește în *Introducere*, rostul și importanța Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții: „luate împreună ca temei al învățaturii creștine”⁶.

În 1984 apare volumul cu titlul *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara), care cuprinde o parte a articolelor și studiilor pe care le-a publicat încă din anii studenției și care au ca subiect teme patristice⁷.

4. Pr. Șt. ALEXE, „Preocupări patristice ale ÎPS Mitropolit Doctor Nicolae Corneanu”, p. 22.

5. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români...*, p. 119.

6. † Nicolae CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Temeiurile învățaturii ortodoxe*, Timișoara, 1981, p. 6.

7. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură patristică*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1984, pp. 5-6.

După doi ani, în 1986 vede lumina tiparului lucrarea istorică intitulată *Biserica românească din nord-vestul țării în timpul prigoanei horthyste*, carte în care înaltul ierarh bănățean, pornind de la documentele ce se află în arhivele eparhiale de la Sibiu, Cluj-Napoca, Oradea și Alba Iulia, cât și în arhivele parohiilor depinzând de aceste Centre eparhiale, vorbește despre opresiunea Bisericii românești din nord-vestul țării, după Dictatul de la Viena din 30 august 1940. În urma acestui Dictat, nord-vestul țării a trecut sub ocupație horthystă, regim ce promova o politică fascistă și de pe urma căruia au avut de suferit nu doar românii, ci și evreii și chiar populația maghiară⁸.

Anul următor, 1987, iubitorii de literatură patristică își vor îmbogăți biblioteca cu încă o carte, „rodul unor mai ample investigații de tinerețe asupra literaturii patristice”⁹, care se va concretiza în lucrarea *Patristica mirabilia. Pagini din literatura primelor veacuri creștine* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara). Cercetările „desfășurate pe parcursul unei perioade de timp mai îndelungată – scrie ierarhul bănățean în *Cuvânt înainte* – reflectă preocupările și posibilitățile unor etape diferite, având însă toate ca notă dominantă uimirea și totodată admirația stârnite de operele autorilor din primele veacuri creștine. De aici și titlul sub care am pus paginile de față, *Patristica mirabilia*”¹⁰.

În anul 1990 editura Mitropoliei Banatului din Timișoara scoate la lumină volumul de studii, note și comentarii teologice intitulat: *Quo vadis?*, titlu inspirat de cel al romanului scriitorului polonez Henryk Sienkiewicz care, și el, s-a inspirat din legenda despre fuga Apostolului Petru din Roma și dialogul purtat cu Hristos, care la întrebarea Apostolului: „Unde mergi Doamne?”, i-a răspuns că se duce la Roma pentru a mai fi răstignit încă o dată întrucât turma de acolo rămăsese fără păstor. Plecând de la întrebarea „încotro se îndreaptă astăzi teologia creștină în general și cea ortodoxă în special”, mitropolitul de vie memorie Nicolae Corneanu încearcă să găsească un răspuns, ce se va

8. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Biserica românească din nord-vestul țării în timpul prigoanei horthyste*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pp. 5-7.

9. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia. Pagini din literatura primelor veacuri creștine*. Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1987, p. 3.

10. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 3.

concretiza în articole și studii privind unele evenimente actuale atât din viața Bisericii cât și a societății sub diferite aspecte: religios, spiritual, cultural, științific, social etc.¹¹.

Preocupat neîntrerupt de viața și opera Sfinților Părinți, ierarhul bănățean va traduce cunoscuta lucrare a sfântului Ioan Scărarul, *Scara Raiului*, care va fi publicată în 1994 sub titlul *Scara Raiului precedată de viața pe scurt a lui Ioan Scolasticul și urmată de cuvântul către păstor* (Editura Amarcord, Timișoara) și editată a IV-a oară în 2000.

Prima intenție a traducătorului fiind aceea de a o prezenta, însoțită de un studiu introductiv, ca teză de doctorat¹², *Scara*

„rezumă și reprezintă întreaga spiritualitate patristică de până la ea și, nu numai că o rezumă, ci o și sistematizează, ba mai mult chiar, o pune sub semnul unui simbol foarte sugestiv, acela al scării și treptelor pe care, urcându-le, oricine poate ajunge la desăvârșire“¹³.

Așa cum am mai amintit în paginile bibliografice, teza de doctorat a Mitropolitului Nicolae Corneanu s-a intitulat *Viața și petrecerea sfântului Antonie. Începuturile monahismului creștin pe valea Nilului*. Această lucrare va fi publicată în 1998 sub titlul *Viața și petrecerea sfântului Antonie cel Mare* (Editura Amarcord, Timișoara). După cum putem înțelege din titlu, volumul îi este consacrat lui Antonie, anahoret de pe valea Nilului „care prin însingurare și eliberarea de patimi a dobândit iluminarea de la Dumnezeu, și titlul de «mare» din partea cinstitorilor săi“¹⁴.

În anul următor, 1999, Editura Anastasia publică lucrarea *Origen și Celsus. Confruntarea creștinismului cu păgânismul*, în care Mitropolitul Nicolae Corneanu, după ce ne face cunoștință cu Celsus, apoi cu Origen, ne înfățișează atât atitudinea dură a primului la adresa creștinismului, cât și cuvântul de apărare al celui de-al doilea, care a scris tratatul *Contra lui Celsus* ca răspuns la *Cuvântul adevărat* al acestuia.

11. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Quo vadis? Studii, note și comentarii teologice*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990, p. 5.

12. SF. IOAN SCĂRARUL, *Scara raiului*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1997, p. 7.

13. SF. IOAN SCĂRARUL, *Scara raiului*, p. 10.

14. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Viața și petrecerea Sfântului Antonie cel Mare*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1998, p. 8.

După multe ezitări, cum însuși mărturisește Mitropolitul Nicolae, zecile de articole apărute ori ca editoriale, ori la rubrica „Crâmpoie din cotidian” în foaia *Învierea*, editată de Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, au fost adunate în două volume intitulate *Pe baricadele presei bisericești* (Editura *Învierea*, Timișoara) ambele apărute în anul 2000. În primul volum sunt cuprinse articolele de fond scrise în bilunarul *Învierea* în perioada 1990-1999, iar în cel de al doilea volum putem reciti atât scurtele note ce au alcătuit între 1992-1999 rubrica „Crâmpoie din cotidian”, cât și numeroasele interviuri publicate în diverse periodice. În toate aceste articole ierarhul bănățean ia

„atitudine față de problemele care privesc Biserica și credincioșii ei, [...], exprimând idei și opinii dictate nu de pozițiile așa zis oficiale, ci ascultând mai ales glasul conștiinței” și încercând astfel să atragă „atenția cititorilor asupra contemporaneității ecleziastice în modul cel mai deschis posibil”¹⁵.

Același an 2000 vede ieșind de sub tiparul editurii „Jurnal literar” volumul *Pe firul vremii. Meditații ortodoxe*, care adună articolele publicate în rubrica „Meditații ortodoxe” a publicației *Jurnal literar* începând din noiembrie 1994 și până în octombrie 2000. După cum afirmă autorul, fiecare articol este „«meditație» axată pe probleme care mi se păreau actuale”, dorința autorului fiind aceea

„de a împărtăși semenilor punctul de vedere al Bisericii, așa cum l-am înțeles eu și aș vrea să cred că n-am greșit prea mult, deși în anumite probleme existau sau mai există încă opinii variate. E adevărat totuși că unele din temele abordate au depins de momentul respectiv”¹⁶.

Urmând sugestia multor cititori, Mitropolitul Nicolae va încredința tiparului un nou volum, intitulat *Popasuri duhovnicești. De la Crăciun la Paști* (Editura *Învierea*, Timișoara, 2001), în al cărui cuprins vor intra „îndătinătele pastorale de Crăciun și Paști” pe care înaltul ierarh le-a scris și trimis în toate așezămintele bisericești din eparhie în perioada 1961-2000 în ceea ce privește Nașterea Domnului și 1961-2001 pe

15. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Pe baricadele presei bisericești*, voi. I, Timișoara, 2000, p. 6.

16. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Pe firul vremii. Meditații ortodoxe*, 2000, p. 5.

cele care făceau referire la învierea Mântuitorului. Alături de faptul că pasajele ce reprezentau completări neesențiale, adăugate fiecărei pastorale în răstimpul 1961 – decembrie 1989 din ordinul Departamentului Cultelor, au fost omise, autorul ține să mai menționeze și aceea că pastoralele rostite au fost altele decât cele scrise, însă, din nefericire acelea nu s-au mai păstrat¹⁷.

Interesul din ce în ce mai evident în zilele noastre pentru literatura patristică l-a determinat pe Mitropolitul Nicolae, cum însuși mărturisește, să reia unele preocupări mai vechi în acest domeniu și chiar să alcătuiască unele studii noi¹⁸.

Astfel, Editura Amarcord din Timișoara a publicat în anul 2001 volumul intitulat *Miscellanea patristica*, în care sunt prezente teme la fel de actuale astăzi cum erau și în vremea Sfinților Părinți, și din care vom enumera doar câteva: prietenia, filosofia, teatrul, dansul, sufletul și trupul, persecuția creștinilor etc. Trebuie să mai spunem că Mitropolitul Nicolae Corneanu a îngrijit apariția colecțiilor de predici *Ieșit-a semănătorul* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1974) și *Culegere de predici* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1984).

Tot sub purtarea de grijă a mitropolitului bănățean a fost alcătuită cartea *Învățăturile ale Bisericii ortodoxe* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara), publicată în 1987, și a fost retipărit *Catehismul ortodox* (Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990), „alcătuit oarecând de vrednicul de pomenire preot profesor doctor Ilarion V. Felea”¹⁹.

Din 1962 a îndrumat revista *Mitropolia Banatului*, care din 1990 se va intitula *Altarul Banatului*, din 1980 *Almanahul: îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic* de la Timișoara. Tot din 1990 va veghea la apariția foii eparhiale *Învierea*, cu publicare bilunară.

A fost coordonator al lucrării *Ortodoxia românească*, „o culegere de texte apărute de-a lungul vremii în diferite publicații ori cărți ale unor autori care și-au câștigat un renume bun în teologia și cultura

17. † N.CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Popasuri duhovnicești. De la Crăciun la Paști*, Timișoara, Ed. Mitropoliei Timișoarei, 2001, pp. 5-6.

18. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Miscellanea patristica...*, Timișoara, 2001, pp. 5-7.

19. *Catehism ortodox*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990, p. 7.

românească²⁰, și care dorește să arate „felul nostru al ortodocșilor români de a teologhisi precum și aportul românesc la îmbogățirea teologiei în general, a celei ortodoxe în special²¹”.

Repere patristice

Mitropolitul de vie memorie Nicolae al Banatului s-a aplecat în studiile sale și asupra creștinismului din primele veacuri, întrucât, așa cum mărturisea la sfârșitul relatării muceniei Sfântului Martir Genesius și a altora asemenea²², cunoașterea aspectelor vieții creștine din acea perioadă ne poate zidi duhovnicește și totodată ne ajută să înțelegem mai bine răstimpul copilăriei creștinismului.

„Literatura patristică reprezintă un capitol de cultură merit să întregească o formație intelectuală corespunzătoare. Așa cum nu poate fi omisă recunoașterea antichității, că e greco-romană, sau de altă natură, la fel este de neconceput ignorarea perioadei imediat următoare care pentru spațiul european o constituie așa-numita perioadă «patristică»²³,

scria acesta în 1984. Întoarcerea la vremea Sfinților Părinți nu înseamnă o scădere a autorității Sfintei Scripturi, nici o încremenire în trecut, întrucât ei

„s-au arătat a fi pe linia celei mai curate tâlcuiri a dumnezeieștii Scripturi și, în același timp, contemporani nouă prin învățămintele pilduitoare și nespuse de mult prisositoare pe care ni le-au lăsat. Nu e de mirare, drept aceea, când astăzi nu numai noi ortodocșii, și la fel romano-catolicii, prețuim cum se cuvine pe Sfinții Părinți, dar chiar și credincioșii aparținând Bisericii Reformei se adapă cu mult nesaț din izvoarele cristaline ale gândirii și simțirii lor. Reînvierea studiilor patristice e un semn al vremii pe care o străbatem, o dovadă în plus a căutării unui temei comun care să ducă la o mai mare apropiere între creștini²⁴”.

---

20. *Ortodoxia românească*, coordonator: † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 3.

21. *Ortodoxia românească*, p. 3.

22. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 105-108.

23. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 5.

24. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 9-10.

În afara faptului că Sfinții Părinți, alături de Sfânta Scriptură, au întemeiat teologia creștină, ei sunt în același timp, pe de o parte, păstrătorii și continuatorii valorilor culturii clasice greco-latine, iar pe de alta, prin viața și opera lor ei se constituie în exemple pilduitoare pentru construirea adevăratelor caractere creștinești. Vorbind despre aceste trei aspecte ale timpurilor patristice, conchidea:

„Insistența cu care pledăm pentru importanța literaturii patristice ar putea lăsa impresia unui supărător suspin după timpuri de mult apuse și totodată o anume depreciere a valorilor actuale. În realitate, așa cum afirma pe bună dreptate cineva, noi nu voim să revenim la trecut. Ținta noastră este înainte, nu înapoi. Și dacă totuși stejarul își adâncește rădăcinile în pământ, nu o face fiindcă voiește să crească de-a-ndoaselea în sânul pământului, ci pentru că din pământ el trage puteri spre a se ridica către cer și pentru a întrece toate ierburile și toate buruienile care numai de la suprafață își sorb puterile pentru viața lor. Încercând să culegem învățămintele și să tragem foloase din scrierile de odinioară ale Sfinților Părinți, o facem păstrând întreg respectul pentru prezentul cu care ne identificăm. La drept vorbind, viața și opera Părinților Bisericii nu face altceva decât să ne ofere imbolduri și sugestii pentru lucrarea noastră creștină actuală”²⁵.

Viața familială și viața socială

Din vasta tematică tratată de literatura patristică și abordată și de Mitropolitul Nicolae în studiile sale, ne vom opri aici asupra vieții de familie, așa cum a surprins-o înaltul ierarh bănățean în opera Sfinților Părinți. Importanța familiei are la temelie tocmai faptul că „o familie sănătoasă e o celulă sănătoasă a edificiului Bisericii și a societății”²⁶, astfel că viața socială, viața publică depindea în trecut în mare măsură, ca și astăzi de altfel, de viața familială.

Consultând studiile efectuate asupra civilizației antichității greco-romane vom afla că una din marile plăgi ce amenința să ducă la dezmembrarea familiei și implicit a societății, era desfrâul la care conducea luxul:

25. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 15, 20.

26. Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, 1997, p. 125.

„Când pe timpul Republicii și apoi a Imperiului bunăstarea ajunsese la culme în lumea latină, matroana începu să uite tot mai mult de îndatoririle ei firești de mamă și soție, pentru a nu căuta altceva decât plăcerile și gloria“²⁷.

Această stare de lucruri a fost moștenită și de creștinism întrucât, așa cum afirmă mitropolitul bănățean,

„pornind la evanghelizare Sfinții Apostoli și ucenicii lui Hristos s-au izbit nu numai de opoziția – să zicem – intelectuală a păgânilor, ci și de adversitatea acestora față de introducerea unei noi morale care interzice orice păcat sub amenințarea pedepsei veșnice. Lumea antică s-a obișnuit prea mult cu felul ei de viață, pentru a accepta atât de repede precum au dorit-o zeloșii misionari creștini, un altfel de trai“²⁸.

Citând un cercetător francez din secolul al XIX-lea, Mitropolitul Nicolae consideră că și scriitorii creștini, asemenea celor dinaintea venirii Mântuitorului, vor critica luxul, cenzura lor având un alt scop și, prin vehemența și adesea, ironia ei, devenind chiar o adevărată satiră.

Continuându-și ideea, el scrie următoarele:

„Scriitorii din perioada patristică condamnă rafinamentul luxului în termeni severi, pasionați, uneori chiar glumeți și înțepători. Dacă n-ar fi vorba de o expresie prea profană, am zice că adesea critica lor ajunge adevărată comedie de moravuri. Căci toate tonurile se întâlnesc în această elocință abundentă, nestăvilită, batjocoritoare câteodată, care declară răului război în toată regula și care se desfășoară cu o pasiune și energie extraordinară ca și când ar fi vorba de a cuceri puterea sau de a smulge prin aprigă luptă o avere, iar nu de a răspândi adevăruri curate și de a salva suflete. Fără intervenția Sfinților Părinți însă, e greu să ne imaginăm unde s-ar fi ajuns. Critica scriitorilor creștini chiar dacă nu e înfrumusețare, le-a pus totuși stavilă și a indicat tuturor femeilor atitudinea pe care trebuie să o adopte spre a oferi familiilor lor și umanității întregi, liniștea și buna cuviință“²⁹.

Pentru a înțelege mai bine unele aspecte ale vieții de familie a creștinilor, cu implicații în societate, ne vom opri asupra scrierilor sale pe tema luxului feminin, mai precis a cenzurii luxului feminin. Tratând

---

27. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, pp. 231-232.

28. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 256.

29. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 4.

această temă așa cum se prezintă ea atât înainte, cât și după vremea venirii Mântuitorului în lume, înaltul ierarh bănățean face portretul acestei probleme începând cu antichitatea greco-latină, trecând prin perioada Vechiului și Noului Testament și oprindu-se în timpul creștinismului patristic. Poposind în perioada de după Hristos, ne vom referi la părerile Sfinților Părinți și scriitorilor bisericești prezenți în studiile sale.

Aceste luări de poziție, așa cum se poate constata parcurgând paginile întocmite pe temeiul unei vaste și temeinice bibliografii, nu urmăresc altceva decât împlinirea dorinței lor

„de a vedea instaurată o nouă orânduire morală și de a înlătura reminențele de păcătoșenie ale păgânismului ce dispărea, cum și alte noi produse ale răului. Operele lor – afirmă în continuare autorul – tot atât cât și activitatea practică pe care au desfășurat-o, ne vorbesc despre marea contribuție ce au adus-o la asanarea morală a societății din secolele IV-V. Nici o abatere, cât de mică, de la principiile morale ale lui Iisus n-au trecut-o cu vederea, ci pe fiecare au combătut-o cu o ardoare vrednică de admirat. Așa se face că au ajuns să critice și excesele modei feminine concretizate într-un lux ce n-a rămas mai prejos de acela al antichității precreștine”³⁰.

Înaltul ierarh bănățean mărturisește la începutul lucrării *Patristica mirabilia*, în care vom găsi aceste studii, următoarele:

„Am intenționat să abordez câteva din aspectele societății contemporane Sfinților Părinți și m-am oprit la unul care mi s-a părut mai semnificativ, anume luxul feminin. Poate că accentele de rigorism care răzbat din scrisul patristic comentat aici vor impresiona neplăcut pe cititorul sfârșitului de veac XX, dar nu trebuie să uităm decăderea moravurilor din epoca destrămării Imperiului Roman și nici vigoarea cu care propovăduitorii Evangheliei au pornit să reformeze societatea de atunci”³¹.

Neuitând scopul cu care au fost scrise paginile despre cenzura luxului feminin și anume acela de a arăta „cum au privit Sfinții Părinți dorința de înfrumusețare a femeii și derivatele ei, luxul și moda”³², noi vom spi-

30. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 229.

31. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, pp. 267-268.

32. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 268.

cui elementele care pot reconstitui tabloul unor timpuri de mult apuse, dar ale căror probleme ne sunt contemporane.

Astfel, nu vom insista asupra criticilor caustice ale lui Tertulian aduse femeii pe care o numește: „ușa de intrare a diavolului“ sau „călcătoarea legii divine“³³, întrucât, consideră el, „podoabele și cosmeticele pe care le foloseau femeile sunt invenția diavolului“ folosite „cu scopul de a fi în stare să subjuge inima bărbaților și să-i atragă“³⁴, ci vom reda portretul pe care atât Tertulian, cât și Ciprian îl fac femeii creștine care trebuie să se caracterizeze prin simplitate, nevinovăție și decență. Parafrazându-i pe cei doi scriitori, ierarhul bănățean scrie: „Aceasta (femeia creștină) trebuie să se deosebească de cea păgână nu numai în ceea ce privește credința, ci și în felul de comportare, în îmbrăcăminte, găteală“³⁵. Iar după ce încheie prezentarea pozițiilor celor doi, înaltul ierarh concluzionează:

„Din cele arătate până aici înțelegem că grija prea mare pentru înfățișarea exterioară nu poate fi de folos. A ne îngriji prea mult spre a place, echivalează cu împotrivirea la legile nevinovăției și purității... Nu este vorba aci de a fi încurajată neîngrijirea care să meargă până la sălbăticie, prin îmbrăcarea unor haine rupte și murdare, ori prin evitarea păstrării trupului în curățenie. Critica Părinților Bisericii se referă doar la excesele care duc pe femei la a pune mai mult temei pe frumusețea exterioară decât pe cea sufletească. De aceea le și îndeamnă așa: «Fiți ceea ce v-a făcut Dumnezeu; rămâneți așa cum v-a format mâna Tatălui...»“³⁶.

Poziția cea mai dreaptă în tratarea acestei probleme, după cum constată Mitropolitul Nicolae, o adoptă Sfântul Ioan Gură de Aur, „bazată fiind pe o adâncă cunoaștere a sufletului omenesc“³⁷.

Vorbind despre importanța educației date de părinți tinerelor, Sfântul Ioan Gură de Aur, în reformularea Mitropolitului Nicolae, consideră bărbatul ca având o răspundere mult mai mare în încurajarea acestei patimi:

---

33. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 269.

34. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 275.

35. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 308.

36. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, pp. 309-310.

37. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Patristica mirabilia*, p. 309.

„Eu nu cred atât de vinovată pe femeia care se împodobește cu sculele ei cele aurite, spunea marele predicator, pe cât cred vinovat pe bărbatul care se împodobește cu lucruri femeiești; nici nu condamn atât pe femeia care se gândește numai la colanul ei cel aurit, pe cât condamn pe bărbatul care se gândește cum să-și îmbrace femeia cu haine aurite“³⁸.

Cercetând, așa cum am spus ceva mai înainte, scrierile Sfinților Părinți și scriitorilor bisericești din perioada patristică, înaltul ierarh va conchide în următoarele cuvinte:

„Ofensă adusă Creatorului și desfigurare a Chipului lui Dumnezeu sădit în noi, dorința de înfrumusețare a fost pusă în rândul celor mai grele păcate. Am greși însă dacă ne-am închipui că cenzura pe care Părinții Bisericii au aplicat-o luxului feminin ar fi atât de oarbă și unilaterală încât să nu țină seama de realități. În primul rând scriitorii patristici nu învinuiesc exclusiv pe femei de abaterea lor de la legile moralei, căci în definitiv ele se împodobesc pentru a place celor care le cer aceasta. În al doilea rând, nu le-au cerut niciodată să-și neglijeze frumusețea și să apară pretutindeni cu un exterior neîngrijit. Ceea ce au cerut ei a fost doar ca măsura bunei-cuviințe să nu fie depășită. E adevărat că rigorismul monastic a predominat uneori în felul de a înțelege lucrurile ucenicilor lui Hristos. Linia de mijloc a fost însă întotdeauna redobândită [...] Rigoristul Tertulian va rămâne o excepție umbrată de figurile unor Părinți duhovnicești de talia lui: Ambrozie, Vasile, Hrisostom [...] Reactualizându-le azi gândurile și simțirile avem convingerea că îndeplinim o sfântă datorie față de memoria lor și că, în același timp, oferim o călăuză în plus tuturor acelor care doresc să se desăvârșească pe ei și pe semenii lor, contribuind la instaurarea unei vieți cinstită și demne în familie și societate“³⁹.

Trebuie spus că nu toți cei ce au trăit în epoca patristică au dus o viață de lux și desfrâu. Existau, așa cum vom vedea mai departe, și pături sociale defavorizate, care nu aveau nici măcar cu ce să ducă un trai decent. În acest mediu vor fi remarcate faptele unora ca Sinesie, episcop al Ptolemaidei, Ioan Milostivul, patriarh al Alexandriei și alții. Astfel, pentru a afla și alte informații despre viața socială a creștinilor din perioada patristică ne vom opri și la volumul *Studii patristice. As-*

38. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 5.

39. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 97-101.

pecte din vechea literatură creștină în care sunt adunate „cel puțin parte din studiile pe care – așa cum mărturisește Mitropolitul Nicolae al Banatului în precuvântare – din tinerețe le-am dedicat Sfinților Părinți și scriitorilor patristici”⁴⁰.

Astfel, parcurgând studiul „Un episcop filosof”⁴¹, vom lua cunoștință despre episcopul Sinesie al Ptolemaidei căruia îi plăcea să se numească „preot filosof” întrucât și înainte și după încreștinare el fusese un iubitor de înțelepciune și care printre altele a spus: „Dearte de a îndrăzni să mă rog pentru popor, eu sunt cel care am nevoie de rugăciunile poporului”. Pentru a avea o imagine mai bine conturată vom spune că, viețuind în perioada sfârșitului de secol IV și începutul secolului V,

„Sinesie avu de înfruntat uneltirile arienilor, nemernicia lui Andronicus, guvernatorul Pentapolei și noii năvăliri ale unor popoare migratoare. Pe toate le-a înfruntat cu bărbăție. Pe deasupra, sensibil la mizeria din vremea sa, a căutat să vină în sprijinul semenilor dezvoltând o exemplară operă caritabilă”⁴².

Un alt studiu, intitulat „Sfântul martir Genesisus și alții asemenea lui”⁴³, îl începe cu următoarele cuvinte:

„Citind viețile sfinților rămânem oarecum surprinși de mulțimea artiștilor sau mimilor păgâni despre care ni se spune că s-au convertit în mod miraculos. S-ar putea deschide un capitol special de aghiologie care să cerceteze această problemă. Folosul ce ar decurge de aici nu poate fi desigur ignorat de cercetătorul istoriei creștinismului, căruia i se oferă în acest fel orizonturi noi în cercetarea istoriei Bisericii primare”⁴⁴.

Fără a intra în detalii despre cum au avut loc aceste convertiri miraculoase, vom aminti doar că

„împăratul persecutor Dioclețian a condamnat la moarte pe un comediant – Genesisus – care, reprezentând înaintea lui o piesă în care se parodia botezul, se converti deodată pe scenă fiind încă, și mărturisi că este și el creștin”⁴⁵.

---

40. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 105-108.

41. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 108.

42. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 109-111.

43. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 127.

44. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 127.

45. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, p. 137.

Ceva mai departe autorul notează că „lucruri asemănătoare se povestesc despre Gelasius în Cronica pascală alexandrină. Acesta era un comediant din Heliopolis, oraș în Egiptul de odinioară. Ridiculizând și el botezul în unul din teatrele bătrâne, când ieși din apă se transformă brusc și părăsind vechea aversiune față de creștinism, mărturisi pe Hristos. Mulțimea înfuriată se repezi la el și-l ucise”⁴⁶. Sunt numeroase astfel de exemple de comediați păgâni transformați în mod neașteptat în creștini și, urmare a acestui fapt, au ajuns să devină martiri.

Vorbind despre ei, înaltul ierarh bănățean spune:

„Convertirile acestea subite vor fi făcut pe creștini să privească cu alți ochi pe așa-zișii mimi și histrioni. Unii și-au făcut chiar o obligație de a căuta să-i aducă la Hristos. Ni se spune astfel că monahul Serapion voind să ajute o femeie săracă și neavând nimic ce să-i poată oferi, se dădu pe sine spre a fi vândut unor mimi. Ajuns sluga acestora, reuși până în cele din urmă să-i îngenunche la picioarele crucii. Din toate se poate trage o învățătură de ordin duhovnicesc. Pe lângă aceasta însă, întâmplări ca cele relatate ne ajută să cunoaștem și să înțelegem mai bine o perioadă din istoria primelor veacuri creștine”⁴⁷.

Într-un alt studiu ne vorbește despre Sfântul Martir Casian, profesor care a fost ucis de proprii lui elevi, și despre martiriul Sfântului copil Artemie care, însărcinat de profesorul său cu predarea lecțiilor celorlalți colegi ai săi, începuseră să le vorbească despre Hristos. Pentru acest lucru a fost predat prefectului orașului, fiind ucis de colegii săi⁴⁸. Prezentând aceste fapte, autorul conchide:

„Iată cât de greu era mai demult să fii propovăduitor al adevărurilor sfinte ale creștinismului. Astăzi când avem libertate deplină, n-ar trebui să fim mai puțin zeloși decât oarecând Sfinții Casian și Artemie. Fapta lor fie-ne și nouă drept pildă”⁴⁹.

Așa cum spuneam ceva mai înainte, fapte vrednice de urmat a săvârșit și Sfântul Ioan Milostivul, patriarhul Alexandriei, care a trăit în secolul al VII-lea. Din studiul dedicat acestuia aflăm că

46. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 136-137.

47. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 133-134.

48. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Studii patristice...*, pp. 142-143.

49. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, Ed. Anastasia, București, 1999, pp. 195-196.

„primele veacuri creștine aparțin epocii sclavagiste dominată de nedreptăți, exploatare, suferințe și mizerie. Spectacolul pe care-l ofereau robii înlănțuiți, cu fruntea înfierată, cu urechea spintecată, cu capul ras pe jumătate, muncind pe ogoarele celor înstăriți, putea fi întâlnit la tot pasul. Împilarea săracilor și tirania avuților era ceva foarte obișnuit. Omul nu era socotit om, ci simplu animal de jug, obligat să trudească din zi și până în noapte. Sărăcia crește și mai mult din pricina impozitelor puse tot pe cel sărman.

La sate pământul se afla în mâinile unui număr mic de bogătași, pe când poporul se zbătea în lipsuri cumplite. La orașe bogății huzureau sub acoperișuri de aur, în case cu fel de fel de camere și galerii, în timp ce marea majoritate a populației n-avea la dispoziție uneori nici măcar o simplă colibă, ci trebuia ca vara să rămână sub cerul liber, iar iarna să-și facă culcuș în murdăria vitelor, în cel mai bun caz lângă zidurile băilor, ca să se încălzească. Avuții întindeau mese de argint încărcate cu toate bunătățile, pe când săracii nu aveau un codru de pâine. Unii aruncau prisosul recoltelor în mare, ca să nu micșoreze prețul grâului, iar alții erau amenințați de moarte din pricina foametei. De multe ori săracii erau siliți să-și vândă bogaților copiii, neavând cu ce-i hrăni⁵⁰.

Mai departe se spune că

„Biserica n-a rămas insensibilă față de această situație ci, prin mijloacele ce-i stăteau la îndemână, s-a străduit să contribuie la schimbarea ei. Dragostea de aproapele, menită să așeze raporturile dintre inși pe alte temeieri, a concretizat-o în acțiuni filantropice promovate în special de episcopi, conducătorii comunităților locale constituite în eparhii⁵¹.

În acest context îl întâlnim așadar pe Sfântul Ioan, numit Milostivul pentru cunoscuta lui activitate caritabilă desfășurată în Alexandria, unde a ajuns să organizeze asistența socială la un grad atât de înalt încât, la un moment dat – așa cum citează autorul studiului – a putut spune: „De ar veni în Alexandria săracii din toată lumea să ia milostenie, averea noastră nu se va împuțina⁵².

Dorința sa de a-i ajuta pe cei nevoiași nu ar fi devenit realitate dacă nu ar fi avut ca sprijin dărnicia credincioșilor. Astfel „milostenia Ale-

---

50. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, pp. 195-196.

51. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, p. 196.

52. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, p. 196.

xandriei s-a făcut simțită pretutindeni unde era necesar. Aceasta mai ales cu prilejul războaielor ce loviră crunt Țara Sfântă și în aceeași măsură Egiptul, Libia și Cartagina⁵³.

Între altele mai aflăm că patriarhul Ioan s-a confruntat cu erezia monofiziților, care provoca tulburări deosebit de violente, apoi cu dese forme de manifestare, de asemenea violentă, a nemulțumirii în fața nedreptăților sociale, și nu în ultimul rând cu amenințarea războiului cauzat de dese atacuri persane⁵⁴.

Înțelegem astfel că Biserica a luat poziție și a încercat soluționarea unor astfel de probleme în măsura posibilităților.

„Eforturile depuse în scopul ușurării condițiilor de viață ale mulțimilor – scrie ierarhul bănățean – au fost mereu sprijinite de cei care se aflau în fruntea comunităților vechi creștine, episcopii ierarhi ca Ciprian, Ioan Hrisostom, Vasile cel Mare, Efrem Sirul, Niceta al Remesianeii, Augustin, Ambrozie etc., au lăsat nepieritoare exemple de slujire a semenului. Lungului lor șir se cuvine a fi alăturat Ioan Milostivul [...] a cărui dragoste de om și caritate au constituit un îndemn și pentru alți creștini a-i urma pilda⁵⁵.

În „Cuvânt înainte“ la volumul *Pe firul vremii*, Mitropolitul Nicolae Corneanu notează: „Se spune – și nu fără motivație – că vârstnicii sunt lungi la vorbă și gata oricând să povestească. Mă tem că voi adevăra această zicere [...]“⁵⁶.

Concluzii

Parcurgând paginile consacrate unor teme extrem de variate, putem conchide că Mitropolitul de vie memorie Nicolae Corneanu al Banatului este lung la scris, fapt ce nu poate decât să ne bucure întrucât, așa cum aprecia profesorul Virgil Nemoianu,

„disciplina teologică din România se poate mândri cu o operă temeinică, o contribuție la cunoașterea patristicii, atât de necesară în lumea in-

---

53. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, p. 196.

54. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, p. 201.

55. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Origen și Celsus*, pp. 201-202.

56. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Pe firul vremii, Meditații ortodoxe*, Ed. Jurnalul literar, Timișoara 2000, p. 5.

telectuală modernă; Î.P.S. Sa Nicolae Corneanu este un intelectual și un savant de talie națională, ale cărui studii au și un vădit interes pe plan internațional⁵⁷.

Așa cum se poate constata, din numeroasele teme asupra cărora se apleacă în cercetările sale, înaltul ierarh bănățean ține mereu legătura cu Sfinții Părinți de la care primește posibile răspunsuri pentru întrebările și problemele ce frământă umanitatea, chiar și pentru acelea care, la o primă privire, ar părea că sunt mult prea departe de vremea epocii de aur a creștinismului. Acesta nu ezită „să ceară sfatul” atât Sfinților Părinți răsăriteni, cât și celor apuseni atunci când aceștia au de spus un cuvânt ziditor de suflet și folositor vieții.

Prin activitatea sa scriitoricească, Mitropolitul Nicolae nu împlinește doar „una din datoriile de bază ale oricărui slujitor al Domnului, indiferent de rangul său⁵⁸, și anume aceea de „a propovădui «vestea cea bună» adusă lumii de Hristos⁵⁹ (pentru a reda cuvintele sale), ci și o datorie de suflet ca expresie a dragostei „cu care – cum însuși mărturisește – m-am adresat celor care m-au ascultat sau citit⁶⁰”.

---

57. Virgil NEMOIANU, *Jocurile divinității*, p. 138.

58. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Popasuri duhovnicești...*, p. 5.

59. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Popasuri duhovnicești...*, p. 5.

60. † N. CORNEANU, Mitropolitul Banatului, *Popasuri duhovnicești...*, p. 5.